

Révész Ágota

# A koronavírus értelmezési kerete a kínai belföldi médiában – és kínai elképzelések egy új világrendről

A kínai belföldi tömegtájékoztató média alapvetően az erkölcs, a felelősség és a konfliktus értelmezési kereteiben mozog. Kína „erkölcsi felsőbbrendűsége” és az, hogy Kína „felelős” nagyhatalom, a leggyakrabban az amerikai-kínai vetélkedés kontextusában jelennek meg. Ez adja a háttérret Kína jövőről alkotott elképzeléseikhez. A mélyben két tradíció munkál, egy történelmi és egy modern: az egyetemes rend, azaz az „Égalatti” (*tianxia*)<sup>1</sup> koncepciója, valamint a kommunista utópia – a kettő kölcsönösen kiegészíti és támogatja egymást. Bár ezek az elképzelt világok nyitott struktúrák, mégis van egy politikai-szellemi-adminisztratív középpontjuk, és Kína egy új világrendben ezt a szerepet látja a magáénak. E tanulmányban azt igyekszem feltárni, hogyan láttatta a kínai sajtó Kína mai és majdani szerepét a világban a koronavírus kezdeti időszaka alatt. A kínai tömegmédiából válogattam szövegeket: reakciókat nyugati (többnyire amerikai) cikkekre vagy politikai nyilatkozatokra. Azt vizsgálom, hogyan értelmezik a kínai szerzők ezeket a saját olvasóközönségük számára, ezért kizárólag kínai nyelvű szövegekkel dolgozom. Igyekeztem reprezentatív cikkeket válogatni a legnagyobb kínai internetes hírportálokról egy tízhetes időszak alatt (2020. február elejétől április közepéig), ezekben nézem meg, milyen értelmezési kereteket használ a kínai média. A legfőbb szempontom az a folyamat, ahogyan a globális tér és a globális hatalmi viszonyok észlelete változott a koronavírus-járványnak ebben a kezdeti időszakában.<sup>2</sup>

**Kulcsszavak:** geopolitika, keretezés, kínai média, koronavírus-járvány

## Bevezető

Beletelik egy időbe, mire a világ feldolgozza, ami történt 2020-ban – ezt a tanulmányt 2020. április végén írom, és még mindig nem látni a koronavírus-járvány végét. Épp ezért meglehet, hogy tudományos kalandozásom a témában kissé korai. Azt tapasztalom azonban, hogy a kínai médiadiskurzus már a járvány kezdeti időszakában nagyon sokat elárul arról, hogyan látja Kína saját jövőbeli szerepét a világban.

A jelen tanulmány a koronavírus-járvány médiakeretezésére összpontosít. Elsősorban a kínai tömegtájékoztatót vizsgálja a 2020 februárjától április közepéig terjedő időszakban. Ekkor tevődött át a járvány központja Kína Hubei tartományából először Európába, majd az Egyesült Államokba. A hírek „értelmezési keretén” azt értem, amit William A. Gamson és Andre Modigliani (1987: 143) így fogalmaz meg: ...egy központi szervező gondolat vagy történetstál, amely értelmet ad egy esemény-folyamnak [...] A keret megmutatja, miről szól a vita, mi az ügy lényege.

1 A kínai tulajdonneveket és fogalmakat a nemzetközileg használatos *pinyin* átírásban közlöm, hogy az olvasónak alkalma legyen utánakeresni ezeknek. Kivételt csak azok a tulajdonnevek jelentenek (például: Peking, Sanghaj), ahol a magyar átírás már teljesen meghonosodott.

2 E tanulmány korábbi, angol nyelvű változata a következő kötetben jelent meg: Klenk, Johannes & Franziska Waschek, eds. (2020): *Chinas Rolle in einer neuen Weltordnung. Wissenschaft, Handel und internationale Beziehungen*, pp. 191–216. Baden-Baden: Tectum Verlag.

Szinte minden kommunikációs eseménynél jelen van egy keret, amely tágabb kontextusba ágyazza, struktúrákba rendszerezi, mintegy felcímkezi az üzenet elemeit, és segít abban, hogy meglévő tudástérképünkön elhelyezzük őket. Keretezés nélküli hír szinte nem is létezik ma – és a keretezés soha nem semleges. Ezért is beszélnek a kutatók egyre inkább „médiával konstruált” valóságról (Callaghan & Schnell 2001: 184). A keret kezdetben kognitív nyelvészeti szempontú elemzését követően (Lakoff & Johnson 1980) egyre több szerző vizsgálta és vizsgálja a keret és a cselekvés összefüggését, valamint a keretezés politikai szerepét (Entman 1993, Lakoff 2004 & 2008, Wehling 2018; de Bruijn 2019). A keret – akár tudatosan használt, akár nem – mindenképpen jó jelzője a mélyben húzódó értékeknek, szándékoknak, vélt pozícióknak.

## Módszerek

A keretelemzés tűnt ezért a megfelelő eszköznek arra, hogy kibontsam a koronavírus-járványhoz kapcsolódó diskurzust – a járvány értelmezési terét – annak egy ilyen korai fázisában. Nem tudhatjuk, mely tények valóságosak és melyek nem, de a jelen kutatás során *nem* az igazságtartalmat vizsgálom. Azt igyekszem felfejteni, mit mutat meg a járvány kommunikációja a globális hatalmi viszonyokról, vagy még pontosabban szólva: arról, Kína hogyan *észleli* a globális hatalmi viszonyokat és a globális teret. Elemzésemben kronológiai rendben vizsgálom, mi történt a kínai hírsajtóban ez alatt a tíz hét alatt. A leghangsúlyosabb eseményeket kiemelve igyekszem rávilágítani arra, hogyan látja ma Kína saját szerepét a világban.

Az elsődleges vizsgálati területem a kínai belföldi írott (online) tömegtájékoztatás. Azokban az esetekben tehát, amikor az angol (esetenként a német) hírsajtót idézem, ezt azért teszem, mert muszáj bemutatnom a kialakult dinamikát. Az adott időszak jellemzője, hogy a kínai hírsajtó gyakran valamely, a nyugati médiában megjelent hírre reagált közvetlenül – ám ismét hangsúlyozom, hogy elemzésem a kínai nyelvű, tehát belföldi közönségnek szánt cikkekre fókuszál, nem a külföldi olvasóknak szánt angol nyelvű reakciókra. Kizárólag eredeti szövegekkel dolgozom: igyekeztem kiválogatni az átfogó, elemző cikkeket és szakértői véleményeket a kínai állami média legnagyobb olvasótáborral rendelkező online felületeiről.

A kínai állami média nagyon erősen központosított, a mindenkori pártnarratívának alárendelt. Az alapvetően irányadásra épülő hierarchikus médiastruktúra egyáltalán nem új keletű, de Xi Jinping 2016-ban kifejezetten utasította az újságírókat, hogy „családnevük a Párt legyen” (Qian 2016: 9. bek.). A központi Xinhua hírügynökségtől nagyon sok napilap szinte változtatás nélkül vesz át cikkeket, a saját újságíróiktól származó szövegeket pedig a mindenkori szerkesztők cenzúrázzák. Az igen sokrétű kereskedelmi média politikai kérdésekkel gyakorlatilag nem foglalkozik, az oknyomozó újságírás pedig elsősorban kisebb, helyi közösségeket érintő esetekre és jelenségekre korlátozódik. Mindezek miatt az online hírsajtó alább idézett szövegei reprezentatívnak tekinthetők, hiszen maga a tény, hogy a nemzeti szintű állami médiában jelentek meg, egyértelműen jelzi a központi jóváhagyást, sőt szándékot.

A jelen tanulmány terjedelmi korlátai okán csak néhány esetben tudok részletes szövegelemzést végezni. Válogatásom óhatatlanul némiképp önkényes, bár törekedtem arra, hogy olyan szövegeket mutassak be, amelyek 1. az adott hírsajtó fajsúlya alapján reprezentatívnak számíthatnak, és 2. következtetni engednek arra, Kína hogyan látja saját globális pozícióját. Minden idézett szöveget magam fordítottam. A keretek azonosításához elsősorban a Holli A. Semetko és Patti M. Valkenburg (2000) által kifejlesztett tipológiát használom.

## A beteg ember

Február legelején, amikor a járvány épp a tetőpontján volt Kínában, a Global Times<sup>3</sup> (Huanqiu Shibao) közölt egy véleménycikket az Amerika-szakértő Dong Chunlingtől. A cikkben, amelynek címe „Kína harca a járvány

---

3 Az újságra a mai magyar sajtó is rendszerint angol címén (Global Times) hivatkozik (mivel létezik angol nyelvű kiadása is), ezért a címet nem magyar fordításban közlöm.

ellen ne legyen nulla összegű játék”, a szerző kifejti, hogy a „kínai vírus” szóhasználattal az amerikai kormány és számos amerikai hírcsatorna újraélesztette a „kínai fenyegetés elméletét”. (Ugyan Donald Trump a „kínai vírus” kifejezést akkor még nem használta, az amerikai média már igen.)

...a mostani koronavírus-járvánnyal az USA sorozatosan kihasználja [Kína] gyengeségét, köveket dobál arra, akit nehézség sújt. Ez nemcsak ellentétes a nemzetközi erkölccsel, de azt is megmutatja, milyen valós indítékok rejlenek az amerikai Kína-stratégia mögött.

Sok amerikai szemében – mondja a szerző – a mostani járvány „alkalom” arra, hogy az USA biztosítsa fölényét Kínával, „első számú stratégiai versenytársával” szemben. Elemzésem szempontjából a cikk legrelevánsabb része az a szempont, amelyet a szerző utolsóként említ:

A „kínai fenyegetés elmélete”, amely a nemzetközi szinten most új életre kelt, a koronavírus keltette aggodalmat használja ürügyként arra, hogy „izolálja Kínát”, és „puha elszigetelést” alkalmazzon. Teljesen nyilvánvaló, hogy az USA az utóbbi néhány évben nemzetköziség-ellenes irányt és gyakorlatot kezdett a külkapcsolatokban, nem világitótorony többé, örökösen meg-megújított „kínai fenyegetés elméletei” hiteltelenek. A mostani járványban az USA közvéleményt befolyásoló támadásba kezdett, Kínát hibáztatja, és ezt egészen ideológiai szintig viszi, hiszen támadja Kína [politikai] rendszerét. Ezzel arra ösztönzi, sőt csábítja a többi országot, hogy együttesen szigeteljék el Kínát – a rejtett indíték e mögött kristálytisza (Dong 2020).

A szöveg szervező ereje a (visszatérő) félelem attól, hogy Kína elszigetelődik a globális szinten. A szerző kétpólusú világot lát. Az egyik oldalon ott áll Kína, mint a nemzetközi közösség képviselője mind erkölcsi téren (hiszen az USA cselekedetei „ellentétesek a nemzetközi erkölccsel”), mind a jövőbeli szándékok terén (az USA „nemzetköziség-ellenes irányt [...] kezdett”). Ezzel szemben áll a hanyatló USA („nem világitótorony többé”), amely a Kínával folytatott versenyt nulla összegű játéknak tekinti, és igyekszik kirekeszteni Kínát a nemzetközi közösségből. A globális teret a szerző kétpólusú térnek észleli, ahol bennfentesek és kívülállók állnak szemben egymással – és Kína a történelemnek ebben a pillanatában a küszködő (ám erkölcsi fölényrel bíró) kívülálló.

Az amerikai külügyi szakértő Walter Russell Mead cikke szinte hajszálpontosan ugyanekkor, február 3-án jelent meg a Wall Street Journalban ezzel a címmel: „Kína Ázsia igazi beteg embere: pénzügyi még veszélyesebbek lehetnek, mint vadhús-piacai”. A cikk erős képpel és gyors ítélettel kezdődik:

A hatalmas kínai gépezet [juggernaut] elcsitult erre a hétre, mégpedig egy emberre átugró denevérvírus miatt. Míg a kínai hatóságok küszködnek, hogy féken tartsák a járványt, és újraindítsák a gazdaságukat, a világ, amely már hozzászokott a gondolathoz, hogy Kína növekedése feltartóztathatatlan, most hirtelen ráeszmélt, hogy semmi, még Peking hatalma sem tekinthető adotttnak (Mead 2020).

A Merriam–Webster szótár a *juggernaut* szót így határozza meg: „súlyos, feltartóztathatatlan erő, kampány, mozgalom vagy tárgy, amely mindent elpusztít, ami az útjába kerül.”<sup>4</sup> A Marvel-univerzumban a magyarul „Buldózer” nevű szupergonosz neve is Juggernaut. Kína ebben a nyitó bekezdésben romboló, könyörtelen és embertelen, mint egy óriás, aki már felénk tartott, de váratlanul legyőzte egy aprócska teremtmény. Kép egy thrillerből: a világ nézi az óriás harcát a denevérral (a vírussal). A földgolyó két táborra oszlik: az egyik (az emberi? a nyugati?) „világ”, amely jórészt tehetetlen a feltartóztathatatlan erővel szemben; a másik a „kínai gépezet”, amely a sors különös kegyéből hirtelen megállásra kényszerül bármilyen (emberi? nyugati?) beavatkozás nélkül.

4 Lásd: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/juggernaut>.

Az erős indító kép után a cikk nem használ éles szavakat Kínára, és csaknem kizárólag a járvány gazdasági és pénzügyi vonatkozásaival foglalkozik, figyelmezteti a világot egy kínai gazdasági összeomlás lehetséges következményeire. Utal arra, hogy a vírusból „világméretű járvány” is lehet, drámai következményekkel, de a fő szempont végig Kína pozicionálása marad:

Meglepő globális következményei lehetnek annak, ha Peking geopolitikai hatása zsugorodik. Akad, aki már az egyipólusú világrendhez való visszatérést látja, ha az USA egyetlen nagyhatalmi riválisa kivonul a játékból.

A szerző szerint az forog tehát kockán, vajon az óriás túléli-e a krízist, és marad-e az USA kihívója a globális hatalmi harcban.

Vessünk egy pillantást a címben lévő kifejezésre is, amely különböző formákban és különböző diskurzusokban a késő XIX. század óta elő-előkerül. Sok ország volt már „Európa beteg embere”: Németország, Olaszország, Franciaország, Finnország stb., attól függően, éppen hol volt a gazdaság az összeomlás szélén. Ázsiának is több „beteg embere” volt már az idők folyamán, a kifejezést mégis elsősorban Kínára használták a nyugati hatalmak az ópiumháborúk után, a káosz és a megaláztatás időszakában, amelyet épp ezek a hatalmak idéztek elő.

Nem meglepő tehát, hogy a cikk dühödt reakciót váltott ki Kínában. A megjelenő válaszok azonban igen különböző keretesséssel éltek. Egy nagyon korai (február 5-ei) válasz a Phoenix New Mediában (ifeng.com) a történetet elsősorban gazdasági keretben látja. Nyitó kérdése: Azt már megszokhattuk, hogy a nyugati média negatív színben tünteti fel Kínát – de miért szítja fel a Wall Street Journal ismét a „Kína összeomlása elméletet” a járvány alatt? A kérdés egyenes választ kap a cikk végén:

...úgy tűnik, az új fenyegetés-elmélettel az Egyesült Államok viszályt akar szítani Kína kereskedelmi partnerei között, azt reméli, hogy át tudja szervezni a kereskedelmet, amelyet Kína már épp a helyes vágányra terelt, új lehetőségekhez akar jutni, visszakerülni a nemzetközi kereskedelem középpontjába, és ellenőrzése alá vonni a dolgokat (Bing 2020).

A szerző számára az Egyesült Államok már nem versenytárs többé: az USA a kereskedelmi versenyt elvesztette, és csupán szeretné, hogy visszanyerje korábbi pozícióját. A „helyes vágány” képe egy valós vágányt (*gui*) idéz elénk, amely a jövőbe vezet, kínai vezénnyel – még az Új Selyemút képzetét is előhívja.

A Kínai Külügyminisztérium hivatalos válasza a 6-ai napi sajtótájékoztatón érkezett, ahol a minisztériumi szóvivő Hua Chunying a következő választ adta a Wall Street Journal cikkével kapcsolatos kérdésre: „Ismerem a cikket. Walter Russell Mead, szégyelld magad a szavaidért, az arroganciáért és a tudatlanságodért” (KKM 2020a). A szóvivő kilép a sajtótájékoztató adott kommunikációs helyzetéből, és hangsúlyosan, közvetlenül szólítja meg a cikk szerzőjét. Drámát látunk, hiszen a szóvivő dialógusa a (távol lévő) ellenféllel személyes és konfrontatív: mintha a két fél szemtől szembe állna egymással a harctéren. A mondatot a Global Times nagyon rövid híradása is idézi (Bai 2020), még ugyanaznap.

Shen Yi politológus hosszú véleménycikke szintén 6-án jelent meg a Figyelőben (Guanchazhe), egy sanghaji székhelyű, nemzeti érzelmű website-on. A Wall Street Journal-cikk címére reagálva a szerző a cikk első részében az áldozati narratívát (az ópiumháborúk alatt és után elszenvedett sérelmeket) veszi alapul, majd erre a következtetésre jut:

Az amerikai kormányzat és elit sok tagja lelke legmélyén még mindig azt hiszi, hogy a világ urakból és gyarmatokból áll. Amerika hatalma azonban relatíve megcsappant, míg Kína gyorsan megerősödött, és ezért Amerikának most sürgősen szüksége van arra, hogy még mindig úgy lássa és láttassa magát, mint a világ ura.

A szerző ezután arról beszél, hogy Kína felemelkedése olyan stresszfaktor, amely „az amerikai elitet idegessé, frusztrálttá és »nyerssé« tesz. Ami az amerikai véleménycikket kiemeli, az a szerző szerint nem a tartalma, hanem a megjelenés helye:

Hiszen ez a hangnem, ami általában nem szalonképes, most mégis bekerült a Wall Street Journalba, és így láthatólag olyan dolog mondódott ki, amelyet az emberek kényelmetlenül tartottak, és sokáig inkább magukba fojtottak. Ez az, ami leginkább figyelmet érdemel.

A fő szempont az – mondja a szerző –, hogy az európai-amerikai elitből sokan erősen diszkriminatív vulgaritáshoz folyamodnak, minden rosszat mondanak Kínára, csak azért, mert saját csillaguk lassan leáldozik. Nézzük csak meg a fő nyugati sajtóorgánumokat, mondja, akik mind azt állítják magukról, hogy:

„erkölcsösek”, „civilizáltak”, „racionálisak”, „egyetemesek” [...] holott a csillogó felszín alatt a meztelen igazság máshogy fest: diszkrimináció, provokáció, kontrollvesztés, rágalmozás...

A következőket így szól:

Kína számára az igazi cél sosem az, hogyan tessék a külföldi médiának vagy elitnek. Kína a kormányzás hatékonyságát próbálja javítani, a kormányzati rendszeren dolgozik, hogy az emberek, a világ javát szolgálja. A történelem fel fogja jegyezni Kína felemelkedésének minden részletét – sok a káröröm most, hogy Kínát balszerencse sújtja, de mindezt a jövőben egyetlen szó foglalja majd össze: „hiába” (Shen 2020).

A cikk meghatározó kerete a szembenállás, de a szerző végig erős erkölcsi keretet is használ, csaknem a jó és a gonosz ellentétpárig menően. Egy olyan Kínát látunk, amely hősiiesen harcol minden nehézséggel és rosszakkal szemben a saját – és a világ – boldogulásáért. Az igazságtételt a szerző nem a jelenbe, hanem a jövőbe helyezi: egy utópista képet látunk, amelyben a győztes (már-már messianisztikus) Kína minden nehézséget legyűr, hogy beköszönthessen egy jobb élet. Gonosz teremtményekkel kell szembeszállnia, akik a „csillogó felszín” alatt rejtőznek – ezek a teremtmények némiképp hasonlítanak a Wall Street Journal-cikk nem-emberi óriására: ők is fenyegetőek, idegenek és kontrollálhatatlanok. Ezeknek az erőknek a szorításában kell Kínának minden energiáját sürgős, gyakorlati, globális jelentőségű feladatokra fordítania. Ismét egy thrillert látunk, mégpedig egy hollywoodi filmet, csak épp a szereposztás más. A jó és a gonosz morális ellentétpárja és a mi és ők ellentétpár itt egymásra vetül, és a szerző ezzel mintegy felszólítja a nemzetet (a „mi”-t, a belső kört), hogy fogjon össze a gonosz („ők”, a kívül lévők) erők ellen: ez nem más, mint a mai kommunista-nacionalista pártretorika alapvető eszköze.

A sors iróniája, hogy a 2020-as Müncheni Biztonsági Értekezlet, amelyet február 14-e és 16-a között tartottak meg, a „Nyugattalanság” („Westlessness”) címet viselte. A *Müncheni Biztonsági Beszámoló*hoz írott előszavában Wolfgang Ischinger nagykövet így ír:

...néhányan ezt már a Nyugat-projekt hanyatlásának észlelik: ma a Nyugat, ahogy azt ismerjük, belülről és kívülről egyaránt megkérdőjeleződött. A gond azzal kezdődik, hogy nincs többé közös értelmezésünk arról, mit is jelent a Nyugat részének lenni. Történik pedig mindez épp akkor, amikor a nem-nyugati világ felemelkedik, és egyre több olyan globális kihívás és krízis jelentkezik, amely egységes nyugati választ igényelne (*Munich Security Report 2020*: 5).

Miután a nyilvános bocsánatkérésre vonatkozó hivatalos kínai követelést a Wall Street Journal elutasította, Peking 19-én visszavonta három Kínába akkreditált Wall Street Journal-újságíró sajtóengedélyét, akiknek így el kellett hagyniuk az országot. Zhao Lijian külügyminisztériumi szóvivő az esethez ennyit fűzött hozzá: „Rosszindulat, bántalmazás és rágalmozás esetén Kína nem lesz »néma bárány«” (Zheng & Wang 2020). Az ártatlan áldozat egyértelműen keresztény ikonját látjuk itt – aki viszont tudatában van saját erkölcsi tartásának, és készen áll a harcra.

Március legelején, amikor a kínai országos járvány világméretűvé nőtt, és a vírus rohamosan terjedni kezdett Európában és az Egyesült Államokban, a kínai központi Xinhua Hírügynökség hosszabb idézetet közölt a pénzügyi blogger Huang Shengtől a Wall Street Journal-cikkre vonatkozóan:

...az amerikai gyógyszerimport 90 százaléka Kínához kötődik. Tegyük fel, Kína bejelenti, hogy gyógyszerei csak belföldi szükségletre elegendők, és betilt minden exportot. Amerika a koronavírus-járvány poklában fogja találni magát. [...] A Wall Street Journal szégyenteljes cikkével [...] és az amerikai kultúra azzal, hogy köveket dobál arra, akit nehézség sújt, egyszerűen gusztustalan. De most fordul a szél, Amerika lett a koronavírus áldozata. És Kína nem dobál köveket, nem ítéli el az Egyesült Államokat, így az Egyesült Államoknak kellene végre bocsánatot kérnie Kínától összes korábbi hibás viselkedése miatt (Huang 2020).

Az utóbbi kifejezés, „*cuowu xingwei*”, amelyet hibás vagy helytelen viselkedésnek lehet fordítani, gyakran fordul elő iskolai kontextusban is. Kína mint erkölcsi tekintély leszidja az Egyesült Államokat, ahogy a tanár szidja le a rossz diákot – akinek a létezése, ahogy fent megtudtuk, ugyanettől a tanártól függ. Kína azt állítja, hogy nem dobál köveket, ugyanakkor azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy igencsak erős fegyvere van. De ekkorra már megérkeztünk a márciusba.

## Háborús diskurzus: az USA és Kína

Xi Jinpingnek már a korai időszakától kezdődően volt egy „hajónaplója” a járvány elleni harchoz, amit a Zsenmin Zsipao<sup>5</sup> (Renmin Ribao) „A Kínai Kommunista Párt hírei” című al-weboldalán közölte. A „hajónapló” január 7-én kezdődik, amikor a Politbüro Állandó Bizottsága először tűzte napirendre az új vírust, majd hosszú szünet után, január 20-ától folytatódik tovább, és számol be Xi Jinping „járványmegelőzési és -visszaszorítási intézkedéseiről” (Xi Jinping „hajónaplója” 2020). (A Zsenmin Zsipao hubei-i kiadása következő nap, tehát január 8-án említi először a koronavírust.) Január 20-ától kezdődően a „hajónapló” az összes fontosabb tevékenységét felsorolja a főtitkárnak, aki – ahogy a lead állítja – „személyesen telepített [erőket], személyesen irányított [akciókat], számos értekezletet hívott össze, beszámolókat rendelt el, fontos utasításokat adott ki”. Ez nem csupán politikai retorika, sokkal inkább háborús retorika, egyetlen vezetővel (parancsnokkal) a középpontban.

Az esetek száma Amerikában is egyre nőtt, és Trump elnök egy március 16-ai tweetben először maga is „kínai vírusnak” titulálta a Covid-19-et. Csupán két nap telt el, és március 18-án már „háborús elnöknek” nyilvánította magát. A vírus „kínai” megjelölése és a feladathoz rendelt háborús keret nem kapcsolódott össze a hivatalos kommunikációban, de párhuzamos megjelenésük aligha pusztán egybeesés.

A hivatalos kínai reakció már másnap, március 17-én megérkezett a Kínai Külügyminisztérium napi sajtótájékoztatóján azzal a kijelentéssel, hogy Kína „erősen ellenzi és határozottan elutasítja” a „megbélyegzést”.

<sup>5</sup> Itt kivételesen a korábbi, népszerű magyar átírást használom a Zsenmin Zsipao-ra, hiszen ez a napilap már így vált ismertté Magyarországon. Ennek a lapnak is van már angol nyelvű változata: a People's Daily. (A kínai napilapok angol nyelvű kiadásai azonban nem azonosak a kínai nyelvű kiadásokkal.)

Felszólítjuk az Egyesült Államokat, hogy azonnal igazítsa ki a hibáját, és azonnal hagyjon fel a Kína elleni alaptalan vádaskodással. [...] Az Egyesült Államok jobban teszi, ha magára figyel, és amellet konstruktívan lép fel a járvány elleni harc és a világszintű közegészségügyi biztonság körüli nemzetközi összefogásban (KKM 2020b).

Kína tehát ismét az erkölcsi tekintély pozíciójából beszél, és megrója az Egyesült Államokat, ezúttal az egész nemzetközi közösség képviselőjeként. A szóhasználat egy hasonló, március 24-ei sajtótájékoztatóján még egyértelműbb:

Amerika törődjön csak elsősorban a saját feladatával, és működjön együtt Kínával és a nemzetközi közösséggel, hogy hasznára lehessen a nemzetközi együttműködésnek a járvány elleni harcban (KKM 2020c).

Kína a nemzetközi közösség szóvivőjének szerepét veszi itt magára, aki a nemtörődöm „rosszdiák” Amerikától várna végre valami „hasznos” hozzájárulást.

Miután számos amerikai és nemzetközi forrás is elítélte a „kínai vírus” elnevezést, a fenti kép még hangsúlyosabbá vált a Kommunista Párt kommunikációjában:

Reméljük, hogy az amerikai politikusok végre meghallják, mit kér a világ politikai pártjainak többsége, elutasítják a előítéletet és a diszkriminációt, és csatlakoznak a világhoz a járvány elleni közös harcban (A világ véleménye, 2020).

Itt már Amerika a kívülálló, és Kína ajánlja fel neki, hogy csatlakozzon a világhoz. A „*jiarudao... hezuozhong lai*” szerkezet (szó szerint: „belépni... az együttműködés központjába, gyere”) egyúttal Kínát helyezi a középpontba, amelynek ráadásul még arra is felhatalmazása van, hogy behívjon kívülállókat. Egy új *tianxia* („Égalatti”) felfogással találkozunk itt, vagyis egy új központosított világrenddel, ahol Kína (és a kínai vezetés) a civilizáció és a harmonikus együttélés forrása.<sup>6</sup>

Ugyan március 24-én Trump elnök visszavonta a „kínai vírus” kifejezést, a téma továbbra is foglalkoztatta a kínai médiát. A következő nap a Hírfigyelő (Cankao Xiaoxi) website közölt egy véleménycikket, amely mintha záróakkordja lenne az eseménynek. A Hírfigyelőt a központi Xinhua Hírügynökség működteti, az ott megjelenő cikkek tehát hivatalos (vagy legalábbis jóváhagyott) véleményeknek minősülnek. Xiang Yang újságíró szerint természetesen jó dolog, hogy az USA tudja, „miként javítsa ki a hibáit”, ez azonban korántsem jelenti azt, hogy „feladta volna ellenséges politikáját Kínával szemben”. Csupán annyit jelent, hogy az amerikai kormány nehéz helyzetben van: a koronavírus-járvány egyre súlyosabb, és a gazdasági kilátások is rosszak.

Nem kell több konfrontáció, legyen inkább együttműködés Kínával – ezek a hangok egyre erősebbek az amerikai közvéleményben. Kína nagy gyártó ország, gyógyszeripari és járványellenes termékek fontos exportőre. Most, hogy a járványt hazai területen egyelőre sikerült megfékeznie, Kína természetesen hajlandó kitekinteni, és kézen fogni Amerikát, ha annak szüksége van erre.

[...]

6 Számos kutató foglalkozott már azzal, hogyan értelmezendő a *tianxia*, vagyis „Égalatti” fogalma. Ez az eszmerendszer a világot koncentrikus körökben látja, amelyek a király (császár, *wang*, az Ég fia) köré rendeződnek. A középpont kifelé sugározza a kultúrát és a civilizációt, míg nem a sugárzás a barbárok világába érve lassan elhal. A *tianxia* filozófiát egyúttal a kínai császárkori diplomácia alapjának is tekinthetjük, ahol a „hűbéres államok” – gyakorlatilag vazallusok – rendszeresen kifejezték hódolatukat a császárnak. Ugyan a központ–periféria-kapcsolat nagyon összetett volt és állandóan változott, a rendszer legközepe mindig is a kínai császári udvar maradt, mint a rend forrása. A világ nemzetállami berendezkedésének látható válságával párhuzamosan feléledt a *tianxia* filozófiája. Néhány kínai szerző ebben látja a lehetőséget egy nemzetállamokat meghaladó, jobb, globális kormányzási rendszerre, amely erkölcsi alapokon nyugszik. (Az új gondolattal a legnépszerűbbé vált filozófus, Zhao Tingyang 2005-ös kötete németül tavaly jelent meg, angolul vélhetően az idei évtől lesz elérhető. Egy rövidebb összefoglalóért lásd: Zhao 2019.)

Jó kiindulópont, hogy Amerika nem használja többé a „kínai vírus” kifejezést, segít egy olyan légkör kialakításában, amely lehetővé teszi az együttműködést. Kína és az Egyesült Államok között sok lehetőség van az együttműködésre a koronavírus elleni harcban és a globális gazdaság stabilizálásában – amit a nemzetközi közösség el is vár.

A történelem ma felkínálja Amerikának a lehetőséget, hogy teljesen újragondolja kapcsolatát Kínával. Mit fog választani Amerika? Meglátjuk (Xiang 2020).

A konfliktus-keret még mindig jelen van, de a cikk rendkívül megengedő, sőt leereszkedő: Kína megnyerte a harcot. A segítségnyújtás gesztusával igazolja, hogy hatalma és kontrollja van az események felett. Ráadásul keretet ad a felelősség, hiszen a szerző végig abból az álláspontból beszél, hogy Kína minden tőle telhetőt megtett, és most Amerikán a sor, hogy úgy cselekedjen, ahogy a nemzetközi közösség és – a szerző utalása szerint – saját állampolgárai elvárják tőle. Visszatér a gondolat, hogy a történelem Kína oldalán áll, és bármi, ami ezután történik, kizárólag az Egyesült Államok felelőssége.

Három nappal később a Zsenmin Zsipao véleményrovatában Wang Zhen külügyi szakértő és volt nagykövet ugyanezt a gondolatot fejt ki még ékeesszólabban. Trump visszavonulása mögött három okot lát: 1. a járvány rohamosan terjed, és Trump „súlyos teszt előtt áll”, 2. Kína képes arra, hogy segítsen, amikor a többi ország ezt nem tudja megtenni, és 3. a nemzetközi közösség és az amerikai közvélemény elítéli „a járvány átpolitizálását, a vírus felcímkézését, Kína megbélyegzését és azt, hogy [Trump] köveket dobál arra, akit nehézség sújt”. A szerző így zárja a cikket:

Kína örül annak, hogy Trump elnök már pozitívabban áll hozzá Kínához. De ne felejtjük el, mit tanít a történelem: a Kína–USA-kapcsolatok hullámvázai az utóbbi években az USA szeszélyességének köszönhetőek. Kína kitartóan és elszántan igyekszik, hogy egészséges és stabil kapcsolatokat építsen ki Amerikával. Hiszünk az emberiség sorsközösségében, ezért hirdetjük a nemzetközi összefogást a járvány ellen, ami természetesen Amerikára is érvényes.

Kiderül, vajon cselekedeteik összhangban lesznek-e szavaikkal (Wang 2020).

A szöveg – akárcsak az előző – a témát a felelősség-keretben tárgyalja, amely nem ad teret az önreflexióra. Kína egyértelműen Amerikára mutogat, azt teszi felelőssé a sok „hullámvázért” a kapcsolatban, amelyen Kína olyan konokul igyekszik javítani. Ez a törekvés egyúttal identitást is ad Kínának: „egészséges és stabil”.

Az „emberiség sorsközössége” (*renlei mingyun gongtongti*)<sup>7</sup> kifejezés az utóbbi időben központi szerepet kapott a kínai külügyi diskurzusban. Először Hu Jintao használta 2012-ben, majd Xi Jinping adott neki olyan súlyt, hogy még egy ENSZ-határozatba is bekerült 2017-ben (így járult hozzá először Kína az ENSZ-dokumentumok fogalomkészletéhez). Wen Yang (2019), a Fudan Egyetem kutatója a fogalmat a *tianxia* egyenes leszármazottjának tekinti: a globalizáció új feltételeire érvényes, de Kína sajátos háromezer éves történelmében gyökerezik. A fenti cikk szerzője a nemzetközi teret valóban a *tianxia*-struktúrához hasonlóan látta: Kína a központi szereplő, a rend forrása. Az Egyesült Államok a civilizált világ határain kívül áll, de van esélye, hogy bekerüljön, hiszen Kína igyekszik megszólítani, és a fogalmat, valamint a mögötte húzódozó politikát vetélytársára is „érvényesíteni”. Az így felépített gondolatbeli modell Kínát középpontban álló, stabil és stabilizáló erőnek tételezi, míg a globális környezet számára a választás: vagy a részvétel, vagy a szándékos kívülmaradás.

A „kínai vírus” szóhasználatra adott legtöbb amerikai és európai reakció rassz-keretben értelmezte a fogalmat, például azt emelte ki, milyen hatása lehet az ázsiai-amerikaikra nézve. Az ellenvetés tehát elsősorban antirasszista értékeken alapult. A kínai reakciók ezzel szemben inkább a globális geopolitikai konfliktus keretét használták.

<sup>7</sup> „A *mingyun* fogalma [...] a sors és a szerencse, valamint az előre elrendeltség és a szabad akarat közötti térben mozog” (Woolley 2014: XII).



A kínai szerzők értelmezésében a „kínai vírus” fogalma fegyver a harcban a nemzetközi térért – egyrészt a tér birtoklásáért, másrészt a tér definíciójáért: ki van kint, ki van bent, ki izolál kit, ki állapítja meg az erkölcsi, a fizikai, az értékbeli határait annak, amit „nemzetközi közösségnek”<sup>8</sup> nevezünk?

Ezzel a kínai cikkek szerzői bekapcsolják a témát a már bő húsz éve folyó nemzeti tudományos diskurzusba arról, hogyan kellene újrendezni a nemzetközi teret, és milyen szerepet játszon ebben Kína. Rendkívül sokféle elképzelés alakult ki: a kutatók vagy a konfucianizmushoz fordulnak (Yan 2011, Tu 2002), és/vagy a már említett *tianxia*-rendszer veszik alapul (Zhao 2019, kínaiul 2005, mellette Qin 2012), vagy kifejezetten nacionalista ideológiát fogalmaznak meg, még ha annyira eltérő szempontból is, mint Liu Mingfu ezredes (2015, kínaiul 2008) vagy a közgazdász Hu Angang (2011). Kína nemzetközi útkeresését több külföldi kutató is elemzi, itt két összefoglaló tanulmánykötetet emelnék ki: Zhang és Chang (2016), Dallmayr és Zhao (2012), valamint egy igen széles perspektívájú tanulmányt: Noesselt (2012). Wang Gungwu 2013-as munkája abból a szempontból érdemel figyelmet, hogy Kína nemzetközi kapcsolatait a nemzetállam–pártállam-dinamika szempontjából vizsgálja. Azt mindenképpen látnunk kell – és erre a nemzetközi közösség csak rendkívül későn ébredt rá –, hogy Kína teret és szerepet követel magának, és ez nem feltétlenül a nyugati *status quo*ba csatlakozást jelenti (Vukovich 2012, Agnew 2010).

## Csata-diskurzus: EU és Kína

A jelen elemzés relevanciáját mi sem bizonyítja jobban, mint a szintén március közepétől indult csata Európáért, legalábbis az észlelet szintjén. Ugyanaznap, amikor Donald Trump először tweetelt a „kínai víusról”, azaz március 16-án, Xi Jinping telefonbeszélgetést folytatott Giuseppe Conte olasz miniszterelnökkel. Kínai segítséget ajánlott Olaszországnak, és felvázolt egy Egészségügyi Selyemutat. A kezdeményezés, amely még 2017-ben indult, de sosem kapott jelentőséget, most, a koronavírus európai terjedésével új életre kelt – és új politikai lehetőséget kapott. Emmanuel Macronhoz intézett március 21-ei üzenetében Xi Jinping szolidaritását fejezte ki, és felvázolta az „emberiség egészségügyi közössége” (*renlei weisheng jiankang gongtongti*) kiépítését (Xi telefonbeszélgetései 2020). Kína rendkívül gyorsan a saját javára tudta fordítani a helyzetet, és központi szerepbe helyezte magát a járvány elleni harcban. Az „Egészségügyi Selyemút” megfordítja a „kínai vírus” sugallta képzetet: Kína felől nem a betegség sugárzik, hanem az egészség. Az „emberiség egészségügyi közössége” gondolat egyértelmű refrén a korábbi „emberiség sorsközössége” javaslatra, amelyet szintén Kína terjesztett elő. A sugallt struktúra nem a „Kína a világgal szemben”, hanem a világ Kínával mint központi egységesítő erővel, amely megadja a jövőképet. A „sors” és az „emberiség” képzeteivel a fogalom a tér és az idő legszélesebb fesztávjait öleli fel, és alapvetően utópisztikus. Szinte mindig az „építeni” igével együtt fordul elő, hiszen az építkezés nagyon fontos eleme a kommunista retorikának: tervezést és tömeges mozgósítást igényel, és könnyen alkalmazható a társadalomra, de akár egyénekre is.

A fogalmat a befolyásos Guangming napilap magyarázta el egy cikkben, amely az „Értsük meg az »emberiség egészségügyi közössége« logikáját” címmel jelent meg. Szerzői; Li Chungun and Luo Jiawei, mindketten egyetemi professzorok, még a cikk elején leszögezik:

A vírus nem ismer határt, a járványnak semmi köze a rasszhoz. A nemzetközi közösség csak egységben, kéz a kézben tudja legyőzni a járványt, és megvédeni az emberiség közös otthonát.

---

8 A „nemzetközi” fogalmának használata a kínai diskurzusban külön figyelmet igényelne: kínai szerzők gyakran tiltakoznak a fogalom ellen a nyugati dokumentumokban, mondván, azok a „nemzetközini” valójában „nyugati” értenek, azaz a fogalom a Nyugat dominanciáját biztosítja a nem-nyugati világ felett. Ugyanakkor a kínai politikusok és a média maguk is gyakran a „nyugati” szinonimájaként használják a „nemzetközit”, vagyis Európára, Észak-Amerikára és Ausztrália–Új-Zélandra hivatkoznak vele.

A cikk további részében kibontják a kapcsolatot Kína és a nemzetközi közösség között:

A hirtelen jött globális közegészségügyi válsággal szembesülve Xi Jinping főtitkár új fontos kezdeményezést adott ki az „emberiség egészségügyi közössége kiépítésére”. A kezdeményezés megmutatja Kína tudományos hozzáállását a nemzetközi együttműködés erősítésére a járványmegelőzésben és járványelhárításban; láthatóvá teszi egy felelős nagyhatalom tudatosságát és viselkedését gyakorlati szinten; és egybefogja a világ erejét és tudását a járvány elleni harcban, amivel kihívja a nemzetközi közösség széleskörű tetszését is (Li & Luo 2020).

A szöveg a legelején erősen hangsúlyozza a személyes szintet: „kéz a kézben” és „közös otthon” (*jiayuan*): ezek a képek a közelséget és az emberi érintés biztonságát sugallják. A tudományra való hivatkozás („tudományos hozzáállás”) a stabilitás és az objektivitás érzetét adja a kezdeményezésnek: megbízható, átlátható, nem-részrehajló. A „tudományos racionalizmus” és a „tudományos materializmus” egyébként is lényegi része a kommunista retorikának, hiszen mindkettő arra enged következtetni, hogy a politika valami még sokkal hatalmasabbnak veti alá magát: a tudománynak. A tudomány pedig jelen esetben a „felelős nagyhatalmat” támogatja, amely képes szembenézni a kihívással, tudatában van nemcsak cselekedeteinek, hanem a felelősség által rá rótt kötelezettségeinek is (*fu ziren daguode dandang*). Ez a nagyhatalom képes és hajlandó arra, hogy egyesítse a világ haladó erőit – méghozzá ezen erők kifejezett kívánságára.

A Zsenmin Zsipao március 24-én megerősítette ezt egy cikkben, amelynek a címe „»Egészségügyi Selyemút« az élet védelme érdekében – A járvány elleni harcban el kell fogadnunk az emberiség sorsközösségét”. A szöveg mint központi véleménycikk jelent meg (szerző feltüntetése nélkül), majd azonnal újraközölte a website Kommunista Pártnak szentelt al-weboldala. A végkövetkeztetése így hangzik:

Hogy az „Egészségügyi Selyemúttól” el tudjunk jutni az emberiség sorsközösségéig, Kína kész arra, hogy kezét fogjon partnereivel világszerte a globális közegészségügyi kormányzás fejlesztése és a [globális] egészségügy javítása érdekében. Most, hogy a járvány terjed, és szólnak a vészharangok, minden országnak meg kell hoznia a helyes döntést: kiáll-e az egység mellett, a cselekvés mellett, a megoldások, a munka és az eredmények megosztása mellett, hogy védhessük az [összes] életet (Egészségügyi Selyemút 2020).

A kézfogás képzete ismét jelen van. Ezekben a sötét időkben Kína kinyújtja kezét a többiekhez ott kint, egyesíti az erőket a világ megmentésének, azaz az életek védelmének nagy feladatára. A háttérben a jó és a gonosz paradigmája működik: csak egy helyes döntés van. Csak azok az országok részesülhetnek később az örömből és a védelemből, amelyek ennek tudatában vannak, a jó oldalra állnak, és ezért tesznek is.

A hazai sajtó retorikája mellett Kína ténylegesen is dolgozott ennek az elképzelésnek a megvalósításán. Szakértőket és egészségügyi felszerelést küldött Európába – és komoly médiakampányt kerített a segély köré. Ezzel szemben Ursula van der Leyen és Angela Merkel egyaránt a segítség kölcsönösségét hangsúlyozta. Amikor Josep Borrellt, az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét egy március 23-ai sajtótájékoztatón arról kérdezték, hogyan látja a kínai és az orosz befolyást, a válasz így hangzott: „Minden segítséget szívesen fogadunk. Nem kell ezt megkérdőjelezni. Előbb Kína kapott segítséget tőlünk, most mi kapunk segítséget Kínától” (Borrell 2020a). Másnap a Xinhua Hírügynökség ezt a címet adta beszámolójának: „Vezető európai politikai véleménye: csak együttműködéssel tudjuk legyőzni a koronavírust” (Yu & Wang 2020). A cikket csakhamar számtalan más kínai hírcsatorna is leköszölte. Pedig Borrell még ugyanaznap kiadott egy nyilatkozatot is, amelyben a „narratívák globális csatájára” figyelmeztet. Ott ezt mondja:

Kína agresszívan erőlteti azt az üzenetet, hogy – Amerikával ellentétben – ő a felelős és megbízható partner. [...] Tudatában kell lennünk, milyen geopolitikai tartalma van ennek, hiszen a pozitív hírekkel és a „nagylelkűség politikájával” Kína befolyást igyekszik

szerezni. A tények ismeretében védenünk kell Európát a megosztással szemben (Borrell 2020b).

Erről nem számolt be a Xinhua, de a Global Times egy médiafigyelő cikke megemlíti. Itt a kínai szerzők idézik Borrell fenti mondatait, de mellette még Borrell és van der Leyen pozitív megjegyzéseit és több más sajtóorgánomot is. Különös figyelmet szentelnek egy Le Monde-vezércikknek, amely azt állítja, hogy Európa egysége már sokkal korábban, még a 2015-ös bevándorlási válság idején megrendült. A cikk Geng Shuang kínai külügyminisztériumi szóvivő mondataival zárul: „Gondolkodás nélkül viszonzzuk a kedvességet azoknak az országoknak, amelyek segítették Kínát a járvány elleni harcban.” Végül egy lista következik a kínai segítségnyújtás számadataival (Pan & Qing 2020). A beszámoló megbízhatónak ítélt európai forrást (Le Monde) használ Borrell megcáfolására, majd a végső szót Kína saját politikai képviselőjének adja.

Sokkal harciasabb véleménycikket jelentetett meg a Hírfigyelő március 31-én „Abszurdum! Kína segít Európának, és cserébe vádaskodást kap” címmel. A szerző Zou Lu érvek egész sorozatával tagadja Borrell állításait. Felsorolja azokat az országokat, amelyek hálójukat fejezték ki Kínának (Szerbia, Csehország, Olaszország), az „emberiség sorsközösségére” hivatkozik mint „a globalizáció kontextusában” elengedhetetlen gondolkodásmódra, és reagál az Európa egységével kapcsolatos félelmekre. A szerző szerint

...egyáltalában nem arról van szó, hogy „Kína megosztja” az Európai Uniót, az okok az EU-n belül keresendők. [...] A tagállamokkal folytatott kétoldalú kapcsolatokon kívül Kína az EU-val is keresi a kapcsolatot. A kettő nem zárja ki egymást, és nem is vezethet az EU felbomlásához, az EU még nem olyan gyenge (Zou 2020).

Ez a cikk szintén elhárítja tehát a vádakat, és azzal érvel, hogy az EU problémái belső problémák.

A Kína ma weboldalán Qiu Jing szociológus ugyancsak Borrell nyilatkozatából indul ki, és véleménycikkből sorolja fel ellenérveit:

Először is [az Európának nyújtott segítség] a nemzetközi humanitárius szellem megtestesülése. [...] Másodsor, a bajtársiasság érzése, amely mélyen benne lakozik a kínaiakban: mi viszonzjuk mások kedvességét. [...] Harmadszor, ez olyan kötelezettség, amely azzal jár, hogy Kína felelős nagyhatalom. [...] Negyedszer, ez kísérlet arra is, hogy elkezdjük építeni az „emberiség sorsközösségét”.

[...]

A vírus nem ismer országhatárokat, nem ismer rasszot, a vírus a világ közös ellensége. Kína Franciaországnak is küldött egészségügyi segélyszállítmányt, és a dobozokra a francia író, Victor Hugo szavait írta: „Közösen győzni fogunk” (Unis nous vaincrons). Ideje lenne, hogy a világ e két nagyhatalma, Kína és Európa túllépjen a nézeteltéréseken, és vált vállnak vetve harcoljon a járvány ellen ezekben a nehéz időkben, a többi országnak is példát mutatva. Egyesüljenek a világ országai, cselekedjünk az emberiség sorsközössége szellemében, és segítsük őszintén egymást – és akkor hamarosan eljön a nap, amikor az emberiség győz a járvány felett (Qiu 2020).

Mind a három fent idézett cikk a globalizáció kontextusába helyezi a jelen válságot. Az utóbbi kettő, amely részletesebb elemzést ad, az „emberiség sorsközössége” fogalmat is érveként használja. A harmadik szöveg különösen erős erkölcsi keretbe helyezi a tartalmat: nemzetköziség, bajtársiasság, a felelős nagyhatalom kötelezettségei előzik meg a „sorsközösség” fogalmát. A Victor Hugo-mondással a szerző azt bizonyítja, hogy Kína javaslata nem más, mint Franciaország legjobb saját hagyománya – azaz érdeke. A cikk zárómondata ismét a már említett utópisztikus képet vetíti elénk: a történelem haladás, amely feltételezi egy végső, vágyott cél

elérésének lehetőségét. A vírus „egalitárius” tulajdonságai („nem ismer országhatárokat, nem ismer rasszot”) tovább erősítik az országok és nemzetek nélküli kommunista utópiát.

A kínai szövegek erős ellentétben állnak azzal, ahogyan az európai média tárgyalta a kínai segélyeket. Az európai tömegtájékoztató döntő hányada hitetlenségét fejezte ki a kínai altruizmussal szemben. A visszatérő kifejezések: Kína „beveti a soft power” (Walker 2020), igyekszik „megváltoztatni a narratívát” (Zhai & Wu 2020), „javítani nemzetközi image-ét” (Yang 2020), „átírja a járvány történetét” (Heide et al. 2020), „megmentőként tünteti fel magát” (Deuber 2020).

A nyilvánvaló bizalmatlanság, amely a „maszkdiplomácia” kifejezés iróniájában is tetten érhető, még további megerősítést kapott, amikor érkeztek a hírek, hogy a kínai egészségügyi termékek nem felelnek meg az európai minőségi szabványoknak. A kínai reakciók is egyre sértődöttebbek lettek, a szerzők kezdtek arról beszélni, hogy az európai országok is elkezdtek a „sárdobálást” (Ai et al. 2020), és olyan címeket találunk, mint „A ti ellenségetek a vírus, nem Kína” (Zhou 2020) vagy „Még mindig szapuljátok Kínát? A kínai maszkok nélkül valószínűleg már sehol sem lennétek” (Zhang 2020).

Mindenképpen említésre érdemes itt, hogy a Hírfigyelő, amelynek az a hivatalos szerepe, hogy külföldi hírek kínai fordításait közölje, előszeretettel idézett (és idéz) orosz kormányközeli sajtóorgánumokat. A Hírfigyelő természetesen erősen tudja befolyásolni a kínai közvéleményt azzal, hogy eleve kiválogatja, mely külföldi hírek kerüljenek lefordításra – a kínai közönség a külföldi véleményekre rendkívül érzékeny. (Részletes elemzés olvasható a Hírfigyelőről Liang Xia könyvében [Xia 2019]). A téma további elemzést igényelne, itt csupán egy rövid szemléltetőt tudok adni a Hírfigyelő cikkeiből forrásaikkal együtt:

- „Az orosz média szerint Kína nyugodt reakciója a járvány kitörésére nagyhatalmi felelősséget mutat” (Tang 2020) (március 22., az idézett forrás a Szputnyik, egy erősen kormánypárti orosz propagandaoldal).
- „Orosz média: Szerbia elköszön az »európai tündérmesétől«” (Yan, 2020) (április 7., az idézett forrás a Nyezaviszimaja Gazeta, egy orosz kormánypárti újság).
- „Az orosz média azt mondja: a Nyugat, hogy másra mutogathasson, kártérítést követel Kínától – szegénygalázat” (Xu 2020) (április 10., az idézett forrás a RIA Novosztyi, amelynek tulajdonosa a Roszszija Szevodnya, amelyet az orosz kormány üzemeltet).
- „Az orosz média összeveti a kínai és az amerikai modellt a járvány elleni harcban: a különbség óriási” (Dong 2020) (április 13., az idézett forrás a Szvobodnaja Pressza, egy erősen kormánypárti orosz propagandaoldal, amelyet a Russia Insider üzemeltet).

Az orosz média tehát fontos támaszt jelent. Kína egy táborban érzi magát Oroszországgal, elvárja és örömmel el is fogadja a saját narratíváira érkező orosz legitimációt. Ha tehát összehasonlításban nézzük a kapcsolatok kínai észleletét, azt látjuk, hogy Kína és az USA között egyértelmű a konfrontáció, és ugyanilyen egyértelmű a bajtársiasság Kína és Oroszország között. Kína viszonya az EU-val azonban meglehetősen bizonytalan, bár az egyes tagállamok esetében már sokkal egyértelműbb pozitív-negatív irányokat lehet látni.

## Forgatókönyvek: mi lesz a járvány után?

Utolsó esettanulmányként eredetileg azt terveztem megvizsgálni, miként reagált a kínai média arra, hogy Donald Trump befagyasztotta a WHO-nak folyósított hozzájárulást, hiszen az április 14-ei bejelentés tökéletesen zárja ennek a meghatározó tíz hétnek a történetét onnan kezdve, hogy Kína a periférián találta magát, addig, hogy az USA lett az az ország, amely kivonult egy központi világszervezetből. Végül mégis úgy döntöttem, inkább egy szakértői véleményt ismertetek, mert ez sokkal tömörebb és szabatosabb összefoglalóját nyújtja annak, milyen szerepben látja magát Kína a jövőben. A Kínai Társadalomtudományi Akadémia (Chinese Academy of Social Sciences, CASS) „Új Selyemút” nevű nemzetközi kutatóközpontja online konferenciát tartott „Kína és a világ a járvány utáni időkben” címmel. Az eredményeket a China Daily közölte április 20-án. A számos fókusz közül csak azt az egyet ismertetem itt, amely témámhoz leginkább kapcsolódik: Zhang Yuyan, a CASS Világgazdasági és Világpolitikai Intézetének igazgatója hozzájárulását. A „Négy forgatókönyv egy jövőbeli világrendre” című szövegnek bizonyos részeit összefoglalom, a lényeges gondolatokat idézem:

1. forgatókönyv: „Dzsungelháború. Az országok elszakadtak egymástól, a globalizáció visszafordult, a világ apró darabokra hullott. Ez a világrend valószínűtlen a jövőben.”
2. forgatókönyv: „A nemzetközi multilaterális rendszer egy szétesés-újjaépülés szakaszba lép, a regionális gazdasági integráció együttműködési mechanizmusai erősödnek fel, és a multilateralizmus és a globalizáció alternatívájaként jelentkeznek.” Az USA elhagyja a nemzetközi rendszert, „a globális problémák egyre súlyosbodnak, ami azt mutatja, hogy egyre erősödik a globális kormányzás hiánya – objektíven nézve óriási az igény egy nemzetközi rendszer újbóli kiépítésére.”
3. forgatókönyv: A Kína és a BRICS-államok körüli új gazdaságok egy rendszert alkotnak, míg egy másik csoport a nyugati G7 államok vezetésével egy párhuzamos rendszert alkot. „A [...] lekapcsolódás egyre nagyobb lendületet kap, egyre nagyobb a reális lehetősége annak, hogy két párhuzamos rendszer jöjjön létre.”
4. forgatókönyv: „A globalizáció tovább konszolidálódik, az emberiség sorsközössége gondolat utat talál az emberek szívéhez.” A koronavírus nyilvánvalóvá teszi, hogy „az emberiség csak kéz a kézben tud tovább élni. Az emberiség valódi sorsközösségét nem egyszerű elérni, de ez az emberiség egyetlen kiútja” (Zhang 2020).

Bár a szerző nem nevezi néven, hogy az erő, amely a 4. forgatókönyvben az egyesítést és így az emberiség életben maradását biztosítja, maga Kína, a fenti gondolatmenetből és a kínai „emberiség sorsközössége” fogalom ismételt használatából ez könnyen kikövetkeztethető. A 2. forgatókönyv (amely szerint a világ regionális egységekre bomlik, és megjelenik a „globális kormányzás hiánya”) már előkészíti a végkövetkeztetést: azt sugallja, hogy valakinek (egy új szereplőnek, amely *nem* az USA) fel kell lépnie végre, és újraszerveznie a világot. Az elvárás nem a régi rekonstrukciója, hanem valami új megteremtése, egy olyan világ, amely egyelőre csak úgy létezik, mint jövőkép, azaz utópia. A szerző szóhasználata hangsúlyozza, hogy ez az utolsó forgatókönyv az egyetlen emberi verzió: a szövegben megjelenik a „szív” és a „kéz”, és ezzel a globalizáció és a közösségteremtés új formája lesz az egyetlen kívánatos választás. A 4. forgatókönyv egyértelműen leírja, hogyan látja Kína a jövő világát és saját szerepét ebben a világban.

Ez gyakorlatilag megerősíti azt, amit elemzők korábban már megfogalmaztak vagy a *tianxia*-elmélet folytatásaként (Matten 2016, Wang 2017, Hueckel 2012), vagy egy lehetséges forgatókönyvként (Callahan 2013). Zhang Yuyan elképzelése nem egyedi, hanem egy erős és széles támogatottságú irányvonal, amellyel mindenképpen számolnunk kell. Ahogy de Graaff, ten Brink és Parmar rámutat (2020: 202): „Egyáltalán nem egyértelmű, hogy Kína merre fog mozdulni a liberális világrendhez képest”, ez folyamatos alapos, kritikai (és önkritikus) elemzést igényel.

## Összegzés és további kérdések

Bár a tanulmányomhoz felhasznált minta rendkívül kicsi, a szövegek mégis bepillantást nyújtanak a kínai belföldi diskurzus két olyan aspektusába, amely mindenképpen figyelmet érdemel:

1. A járvány kezdetekor az erőtlenség érzése párosult azzal az észlelettel, hogy Kína kivülálló. Ám ahogy Kína úrrá lett a járványon, a kínai véleményformálók és médiumok rendkívüli sebességgel és rugalmassággal tértek magukhoz, és fordította át a helyzetet annak bizonyítására, hogy Kínának igenis megvan a nagyhatalmi kompetenciája – és Kínát azonnal a képletes középpontba helyezte. A kettő közötti zökkenőmentes átmenetet az erkölcsi felsőbbrendűség kerete biztosította. A fenti szövegekre általánosan jellemző az erkölcsi keret, azaz a szerzők Kínát erkölcsileg felsőbbrendűnek látják a Nyugatnál, leginkább az Egyesült Államoknál. Ehhez gyakran hozzájárul a felelősség kerete, elsősorban a „nagyhatalmi felelősség” (*daguo dandang*) fogalom ismételt használatán keresztül. Ez azt sugallja, hogy Kína felnőtt a feladathoz, és kész arra, hogy leváltsa az Egyesült Államokat – a kinyilatkoztatások akár reakcióknak is tekinthetők a Thuküdidész-csapda elméletre. Kína azonban egy másképp strukturált világot kíván vezetni (bevezetni?). Az erkölcs és a felelősség tehát mindig egy még tágabb keretben, a konfliktuskeretben kap helyet. A három keret: a konfliktus, az erkölcs és a felelősség kölcsönösen egymást erősíti, gyakorlatilag

egymástól függ. Az ellentétpár, amelyet ez a keretezés létrehoz, a világ többi részét választásra kényszeríti: ki mellé állnak ebben a helyzetben?

2. A Kína jövőbeli szerepéről folytatott kínai diskurzus mélyen gyökerezik: a világrendről alkotott ősi és modern kínai elképzelések ötvözetében. Ez a jövőbeli világot határok nélkül látja, ahol azonban létezik egy központi szervező erő: Kína. A rendezett, jól szervezett, de államok/nemzetek nélküli világ a jelenlegi (és a kínai narratíva szerint hanyatló) nyugati nemzetállami berendezkedés ellenpontjaként jelenik meg. Bár ez a jövőkép arra szolgál, hogy megoldást kínáljon a globális/nemzetközi gondokra, belső logikája szerint mégiscsak arról van szó, hogy Kína és a (nyugati) világ más, és konfliktusban áll egymással.

Számos kérdés kínálkozik további kutatásra, hadd soroljak itt fel csupán hármat:

1. A kínai nacionalizmus kérdése természetesen rendkívül releváns, már kapott is jócskán figyelmet. Nagyon fontos lenne azonban olyan kutatást indítani, amely megvizsgálja a jelenlegi kínai nacionalista diskurzust és azt, hogyan különbözik ez a járvány előtti időszak nacionalista diskurzusától.
2. Gyakran lehet hallani, hogy „új hidegháború” küszöbén állunk, és a mostani retorika valóban megdöbentően hasonlít az USA és a Szovjetunió közötti hidegháborús retorikára. Még szerkezeti hasonlóságok is vannak: napjaink amerikai-kínai „szóháborúja” szintén olyan politikai tereken zajlik, amelyek egy-egy (idős) vezető köré szerveződnek, alapvetően férfidominanciájúak, és retorikájuk elsősorban a hazai támogatók körét szólítja meg.
3. Az előző kérdés kiterjesztése vagy inkább átvitele a filozófiai-pszichológiai szintre: mindkét oldalon (az Egyesült Államok esetében kormányzati szinten és a legtöbb *think tank*nél) látható az önreflexió teljes hiánya, ami szintén kutatást érdemelne. Mondhatjuk persze, hogy a reflektátlanság a propaganda alapvető jellemzője. Így viszont ideje lenne kiderítenünk a jelen propaganda mélyen fekvő eredőit, és még inkább azt, miért annyira sikeres – hiszen a legfrissebb közvélemény-kutatási adatok szerint mindkét oldalon nagyon felerősödött a másik negatív értékelése (Liu et al. 2020, Yokley, 2021).

Végül, ha a koronavírus-járvány kezdeti időszakát lakmuszesztnek tekintjük arra nézve, hogy tudunk-e hatékony globális párbeszédet folytatni veszély esetén, akkor be kell vallanunk: a teszten elbuktunk. További elemzésre (és vélhetőleg némi időbeli távolságra) van szükség ahhoz, hogy felfedjük ennek a hátterét. Egy ok azonban máris látható: egyik oldal sem volt képes kilépni azok közül az értelmezési keretek közül, amelyek észlelt világát strukturálják. Az EU számára fontos tanulság, hogy amíg engedi magát választás elé állítani, azaz amíg elfogadja a Kína (és az USA) létrehozta kereteket, addig csapdában marad. Az EU-nak tehát az lenne a feladata, hogy igyekezzen megváltoztatni a kereteket – és ezzel egyúttal a Kína-kapcsolatok terén is betöltené a nemzetközi politikában kialakított szerepét: úgy működne, mint egy „normatív hatalom”.

## Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom kollégámnak, Lee He-Fangnak, aki segített a kínai szövegek értelmezésében azokon a helyeken, ahol bizonytalan voltam.

## Az elemzett szövegek forrásai

Ai Yiqing, Zhao Fengying & Qing Mu (2020): 'Has Europe also started shifting the blame on China for the epidemic? Expert: they are trying to divert [the attention] from their own irresponsible behaviour in epidemic prevention', ('Ouzhou guojia ye chuxian jiu yiqing "shuaiguo" Zhongguo yanlun? Zhuanjia: xiang zhuanji benguo fangyi buli zeren'), *Global Times*, 31 March, <https://world.huanqiu.com/article/3xdj1kGPeFh> (letöltés: 2020. V. 11.).

Bai Yunyi (2020): 'US media calls China "the real sick man of Asia" – Hua Chunying: author should be ashamed of his arrogance, prejudice and ignorance', ('Mei mei cheng Zhongguo wei "zhenzheng de Yazhou bingfu" – Hua Chunying: zuozhe ying wei qi aoman, pianjian he wuzhi gandao xiukui'), *Global Times*, 6 February, <https://world.huanqiu.com/article/3wvEBoIaxDd> (letöltés: 2020. IV. 24.).

Bing Meng (2020): 'Foreign media analysis of the epidemic comes up with the "sick man of Asia" label, says if China collapses, the whole world will suffer', ('Waimei fenxi yiqing jing banchu "Yazhou bingfu" zhaopai cheng ruo Zhongguo bengkuai quanqiu yao zaoyang'), *Phoenix New Media*, 5 February, <https://ishare.ifeng.com/c/7tmhURgUAQJ> (letöltés: 2020. IV. 24.).

Borrell, Josep (2020a): 'Video conference of Foreign Affairs Ministers: Remarks by the High Representative Josep Borrell at the press conference', *EEAS*, 23 March, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76381/video-conference-foreign-affairs-ministers-remarks-high-representative-josep-borrell-press\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76381/video-conference-foreign-affairs-ministers-remarks-high-representative-josep-borrell-press_en) (letöltés: 2020. V. 10.).

Borrell, Josep (2020b): 'The Coronavirus pandemic and the new world it is creating', *EEAS*, 23 March, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76379/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76379/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en) (letöltés: 2020. IV. 14.).

Deuber, Lea (2020): 'Peking Propaganda-Virus', *Süddeutsche Zeitung*, 27 March, <https://www.sueddeutsche.de/politik/china-pekinger-propaganda-virus-1.4859404> (letöltés: 2020. V. 13.).

Dong Chunling (2020): 'China's fight against the epidemic should not be taken for a zero-sum game' ('Moyong linghe siwei duidai Zhongguo "zhanyi"'), *Global Times*, 4 February, <https://opinion.huanqiu.com/article/9CaKrnKpbg8> (letöltés: 2020. V. 1.).

Dong Lei, ed. (2020): 'Russian media compares Chinese and US models of combating the epidemic: the results are very different' ('E mei duibi Zhong-Mei kangyi moshi: chengxiao jiongyi'), *Reference News*, 13 April, <http://column.cankaoxiaoxi.com/2020/0413/2407375.shtml> (letöltés: 2020. V. 14.).

Global View (2020): 'The world's political parties call to jointly oppose the "politicization of the virus"' ('Huanqiu shijiao zhi shier: shijie zhengdang huyu gongtong dizhi "zhengzhi bingdu"'), *News of the CPC on People's Daily*, 25 March, <http://cpc.people.com.cn/n1/2020/0325/c419242-31648001.html> (letöltés: 2020. IV. 14.).

Health Silk Road (2020): '"Health Silk Road" to protect life – Fighting against the epidemic we need to accept the community of destiny' ('"Jiankang Sichou zhi Lu" wei shengming huhang – kangyi yiqing libukai mingyun gongtongti yishi'), *News of the CPC on People's Daily*, 24 March, <http://theory.people.com.cn/n1/2020/0324/c40531-31645276.html> (letöltés: 2020. V. 10.).

Heide, Dana, Till Hoppe, Moritz Koch & Torsten Riecke (2020): 'China will die Geschichte der Pandemie umschreiben', *Handelsblatt*, 23 March, <https://www.handelsblatt.com/politik/international/geopolitische-folgen-china-will-die-geschichte-der-pandemie-umschreiben/25666474.html?ticket=ST-2436696-3UA1bvZkEc2eDiQbiLPI-ap5> (letöltés: 2020. V. 13.).

Huang Sheng (2020): 'Justice on our side, the world should thank China' ('Lizhi qizhuang, shijie yinggai ganxie Zhongguo'), *Xinhua*, 4 March, [http://www.xinhuanet.com/2020-03/04/c\\_1125660473.htm](http://www.xinhuanet.com/2020-03/04/c_1125660473.htm) (letöltés: 2020. IV. 14.).

Li Chungeng & Luo Jiawei (2020): 'Understanding the logic of "community of common health for mankind"' ('Shenru lijie "renlei weisheng jiankang gongtongti" de luoji lilu'), *Guangming Daily*, 21 April, [https://news.gmw.cn/2020-04/21/content\\_33755475.htm](https://news.gmw.cn/2020-04/21/content_33755475.htm) (letöltés: 2020. V. 10.).

Mead, Walter Russell (2020): 'China is the Real Sick Man of Asia', *Wall Street Journal*, 3 February, <https://www.wsj.com/articles/china-is-the-real-sick-man-of-asia-11580773677> (letöltés: 2020. II. 19.).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2020a): 'February 6, 2020, Regular online press conference hosted by Foreign Affairs Ministry Spokesperson Hua Chunying' ('2020 nian 2 yue 6 ri Waijiaobu fayanren Hua Chunying zhuchi wangshang lixing jizhehui'), *Website of the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 6 February, [https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt\\_673021/t1741469.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1741469.shtml) (letöltés: 2020. IV. 24.).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2020b): 'March 17, 2020, Regular press conference hosted by Foreign Affairs Ministry Spokesperson Geng Shuang' ('2020 nian 3 yue 17 ri Waijiaobu fayanren Geng Shuang zhuchi lixing jizhehui'), *Website of the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 17 March, [https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt\\_673021/t1756941.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1756941.shtml) (letöltés: 2020. V. 1.).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2020c): 'March 24, 2020, Regular press conference hosted by Foreign Affairs Ministry Spokesperson Geng Shuang' ('2020 nian 3 yue 24 ri Waijiaobu fayanren Geng Shuang zhuchi lixing jizhehui'), *Website of the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 24 March, [https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt\\_673021/t1760304.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1760304.shtml) (letöltés: 2020. V. 1.).

'Munich Security Report 2020: Westlessness', *Münchner Sicherheitskonferenz 2020*, [www.securityconference.org/en/publications/munich-security-report/](http://www.securityconference.org/en/publications/munich-security-report/) (letöltés: 2020. V. 17.).

- Pan Liang & Qing Mu (2020): 'Does aid from China and Russia "worry" the EU? French media: The EU's unity has already been torn by the illegal migration wave' ('Zhong-E yuanzhu rang Oumeng "jiaolu"? Famei: Oumeng neibu tuanjie yi zai guoqu feifa yimin chaozhong sunhao laiyuan'), *Global Times*, 26 March, <https://world.huanqiu.com/article/9CaKrnKq7ez> (letöltés: 2020. V. 10.).
- Qian Zhongbing (2016): 'General Secretary Xi Jinping presided over a symposium on the Party's work on public opinion and visited the People's Daily, Xinhua News Agency and CCTV' ('Xi Jinping zongshuji zhuchi zhaokai dang de xinwen yunlun gongzuo zuotanhui bing dao Renmin Ribaoshe, Xinhuashe. Zhongyang Dianshitai diaoyan ce ji') 20 Feb, [http://www.xinhuanet.com/politics/2016-02/20/c\\_1118106530.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/2016-02/20/c_1118106530.htm) (letöltés: 2021. IV. 18.).
- Qiu Jing (2020): 'Will China's aid undermine the EU's unity? It's all in your head!' ('Zhongguo yuanzhu hui pohuai Oumeng neibu tuanjie? Xiangduole?'), *China Today*, 8 April, [http://www.chinatoday.com.cn/zw2018/ss/202004/t20200408\\_800200246.html](http://www.chinatoday.com.cn/zw2018/ss/202004/t20200408_800200246.html) (letöltés: 2020. IV. 13.).
- Shen Yi (2020): 'To stop China's rise Wall Street Journal puts hope on a virus?' ('"Huaerjie Ribao" zudang Zhongguo jueqi, jing jiwang yizhong bingdu?'), *Observer*, 6 February, [https://www.guancha.cn/ShenYi/2020\\_02\\_06\\_534838\\_s.shtml](https://www.guancha.cn/ShenYi/2020_02_06_534838_s.shtml) (letöltés: 2020. IV. 24.).
- Tang Libin, ed. (2020): 'Russian media says: China's calm response to the Coronavirus outbreak displays great power responsibility', ('E mei wenzhang: Zhongguo chenwen yingdui xinguan yiqing tixian daguo dandang'), *Reference News*, 22 March, <http://www.cankaoxiaoxi.com/china/20200322/2405390.shtml> (letöltés: 2020. V. 14.).
- Walker, Shaun (2020): 'Coronavirus diplomacy: how Russia, China and EU vie to win over Serbia', *The Guardian*, 13 April, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/coronavirus-diplomacy-how-russia-china-and-eu-vie-to-win-over-serbia> (letöltés: 2020. V. 13.).
- Wang Zhen (2020): 'International view: two phone calls and Trump's "change"' ('Guoji guancha: cong liangci tonghua kan Telangpu de "bianhua"'), *People's Daily*, 28 March, <http://world.people.com.cn/n1/2020/0328/c1002-31652124.html> (letöltés: 2020. IV. 30.).
- Wen Yang (2019): 'From "tianxia" to "community of shared future for mankind"' ('Cong "gong tianxia" dao "renlei mingyun gongtongti"'), *Observer*, 8 August, [https://www.guancha.cn/WenYang/2019\\_08\\_30\\_515826\\_s.shtml](https://www.guancha.cn/WenYang/2019_08_30_515826_s.shtml) (letöltés: 2020. V. 1.).
- 'Xi calls for building community of common health for mankind' (2020): *Xinhua*, 21 March, [http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/21/c\\_138902701.htm](http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/21/c_138902701.htm) (letöltés: 2020. V. 1.).
- 'Xi Jinping's "logbook" for the fight against the epidemic' (2020): *News of the CPC on People's Daily*, <http://cpc.people.com.cn/xuexi/GB/432012/index.html> (letöltés: 2020. IV. 14.).
- Xiang Yang (2020): 'Trump pulls back from "Chinese virus": what on earth is going on?' ('Telangpu cheng buzai yong "Zhongguo bingdu": hululi maide shenmeyao?'), *Reference News*, 25 March, <http://www.cankaoxiaoxi.com/china/20200325/2405728.shtml> (letöltés: 2020. IV. 30.).
- Xu Shiyu, ed. (2020): 'Russian media says: to shift the blame the West demands compensation from China – this is outrageous', ('E mei wenzhang: Xifang wei "shuaiguo" dui Hua suopei xiangdang huangtang'), *Reference News*, 10 April, <http://column.cankaoxiaoxi.com/2020/0410/2407221.shtml> (letöltés: 2020. V. 14.).
- Yan Qi, ed. (2020): 'Russian media: Serbia says goodbye to the "European fairy tale"', ('E mei: Sai'erweiya gaobie "Ouzhou shenhua"'), *Reference News*, 7 April, <http://column.cankaoxiaoxi.com/2020/0407/2406883.shtml> (letöltés: 2020. V. 14.).
- Yang, William (2020): 'How Chinese propaganda is reframing the coronavirus narrative', *Deutsche Welle*, 16 March, <https://www.dw.com/en/how-chinese-propaganda-is-reframing-the-coronavirus-narrative/a-52796337> (letöltés: 2020. V. 13.).
- Yu Yue & Wang Zichen (2020): 'Senior EU official: only by cooperation can we overcome Coronavirus' ('Oumeng gaoguan: yingdui xinguan feiyan yiqing de weiyi fangfa jiushi gongtong hezuo'), *Xinhua*, 24 March, [http://m.xinhuanet.com/2020-03/24/c\\_1125759572.htm](http://m.xinhuanet.com/2020-03/24/c_1125759572.htm) (letöltés: 2020. V. 1.).
- Zhai, Keith & Huizhong Wu (2020): 'Virus diplomacy: As outbreak goes global, China seeks to reframe narrative', *Reuters*, 6 March, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-diplomacy-an/virus-diplomacy-as-outbreak-goes-global-china-seeks-to-reframe-narrative-idUSKBN20T14C> (letöltés: 2020. V. 13.).
- Zhang Jianli, ed. (2020): 'Still bashing China? You probably won't do without the Chinese masks at all', ('Hai zai pi "kouzhao wajiao"? Meiyou Zhongguo kouzhao ni keneng zhen buxing'), *sina.com* (original source: *Reference News*), 4 April, <https://news.sina.com.cn/c/2020-04-04/doc-iimxxsth3637078.shtml> (letöltés: 2020. IV. 21.).



Zhang Yuyan (2020): “Four scenarios for a future world order” (‘Weilai shijie ge juede “sizhong keneng”’), in ‘Experts discuss China and the world in “post-pandemic times”’ (‘Zhuanjia zonglun “yiqinghou shidai” de Zhongguo yu shijie’), *China Daily*, 20 April, <https://cn.chinadaily.com.cn/a/202004/20/WS5e9d45a9a310c00b73c784b6.html> (letöltés: 2020. V. 10.).

Zheng Mingda & Wang Zhuolun (2020): ‘Foreign Affairs Ministry: In the face of malice, abuse and smear China will not be the “silent lamb”’ (‘Miandui eyi, wuru, mohei, Zhongguo buzuo “chenmode gaoyang”’), *Xinhua*, 24 February, [http://www.xinhuanet.com/2020-02/24/c\\_1125620185.htm](http://www.xinhuanet.com/2020-02/24/c_1125620185.htm) (letöltés: 2020. IV. 24.).

Zhou Dewu (2020): ‘Zhou Dewu: Your enemy is the virus, not China’ (‘Zhou Dewu: Bingdu cai shi nimen de diren, Zhongguo bu shi’), *Global Times*, 31 March, <https://opinion.huanqiu.com/article/3xdf3jemjMU> (letöltés: 2020. IV. 21.).

Zou Lu (2020): ‘Absurd! China helps Europe and reaps accusations’ (‘Huangtang! Zhongguo yuanzhu Ouzhoujing you zheme duo zuizhuang’), *Reference News*, 24 March, <http://column.cankaoxiaoxi.com/2020/0331/2406271.shtml> (letöltés: 2020. V. 11.).

## Irodalom

Agnew, John (2010): *Emerging China and Critical Geopolitics: Between World Politics and Chinese Particularity. Eurasian Geography and Economics*, vol. 51, no. 5, pp. 569–582.

Callaghan, Karen & Frauke Schnell (2001): *Assessing the Democratic Debate: How the News Media Frame Elite Policy Discourse. Political Communication*, vol. 18, no. 2, pp. 183–212.

Callahan, William A. (2013): *China Dreams: 20 Visions of the Future*. New York: Oxford University Press.

Dallmayr, Fred & Zhao Tingyang, eds. (2012): *Contemporary Chinese Political Thought: Debates and Perspectives*. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky.

de Bruijn, Hans (2019) *The Art of Political Framing*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

de Graaff, Nana, Tobias ten Brink & Inderjeet Parmar (2020): China’s rise in a liberal world order in transition – introduction to the FORUM. *Review of International Political Economy*, vol. 27, no. 2, pp. 191–207.

Entman, Robert M. (1993): Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, vol. 43, no. 4, pp. 51–58.

Gamson, William A. & Andre Modigliani (1987): The Changing Culture of Affirmative Action. In: Richard G. Braungart & Margaret M. Braungart (eds.): *Research in Political Sociology*, vol. 3, pp. 137–77. Greenwich: CTJAI Press.

Hu Angang (2011): *China in 2020: A New Type of Superpower*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Hueckel, Bettina (2012): Theory of International Relations with Chinese Characteristics. The Tian-Xia System from a Metatheoretical Perspective, *diskurs*, vol. 8, no. 2, pp. 34–64.

Lakoff, George & Mark Johnson (1980): *Metaphors We Live By*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Lakoff, George (2004): *Don’t Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate: The Essential Guide for Progressives*. White River Junction, Vermont: Chelsea Green Publishing Company.

Lakoff, George (2008): *The Political Mind: A Cognitive Scientist’s Guide to Your Brain and Its Politics*. New York: Penguin Books.

Liu, Adam Y., Xiaojun Li & Songying Fang (2020): What Do Chinese People Think of Developed Countries? *The Diplomat*, 18 December 2020, <https://thediplomat.com/2020/12/what-do-chinese-people-think-of-developed-countries/> (letöltés: 2021. V. 2.).

Liu Mingfu (2015): *The China Dream: Great Power Thinking and Strategic Posture in the Post-American Era*. New York: CN Times Books Inc.

Matten, Marc Andre (2016): *Imagining a Postnational World: Hegemony and Space in Modern China*. Leiden & Boston: Brill.

Noesselt, Nele (2012): Is There a „Chinese School“ of IR? *GIGA Working Papers*, no. 188. GIGA German Institute of Global and Area Studies, Leibniz Institut für Globale und Regionale Studien.

- Qin Yaqing (2012): Culture and global thought: Chinese international theory in the making. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, no. 100, pp. 67–90.
- Semetko, Holli A. & Patti M. Valkenburg (2000): Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, vol. 50, no. 2, pp. 93–109.
- Tu Weiming (2002): Beyond the Enlightenment Mentality. In: Hwa Yol Jung (ed.): *Comparative Political Culture in the Age of Globalization: An Introductory Anthology*, pp. 251–266. Lanham, Maryland & Oxford: Lexington Books.
- Vukovich, Daniel F. (2012): *China and Orientalism: Western Knowledge Production and the P.R.C.* London & New York: Routledge.
- Wang, Ban (ed.) (2017): *Chinese Visions of World Order: Tianxia, Culture, and World Politics*. Durham & London: Duke University Press.
- Wang Gungwu (2013): *Renewal: The Chinese State and the New Global History*. Hong Kong: The Chinese University Press.
- Wehling, Elisabeth (2018): *Politisches Framing: Wie eine Nation sich ihr Denken einredet – und daraus Politik macht*. Ullstein Taschenbuch. Köln: Herbert von Halem Verlag.
- Woolley, Nathan (2014): Under One Heaven. In: Geremie R. Barmé (ed.) *China Story Yearbook: Shared Destiny*. Acton: Australian National University Press.
- Xia, Liang (2019): *A Discourse Analysis of News Translation in China*. London & New York: Routledge.
- Yan Xuetong (2011): *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, ed. Daniel A. Bell & Sun Zhe. Princeton: Princeton University Press.
- Younis, Mohamed (2021): New High in Perceptions of China as U.S.'s Greatest Enemy. *Gallup*, 16 March 2021, <https://news.gallup.com/poll/337457/new-high-perceptions-china-greatest-enemy.aspx> (letöltés: 2021. V. 2.).
- Zhang, Yongjin & Teng-chi Chang, eds. (2016): *Constructing a Chinese School of International Relations: Ongoing debates and sociological realities*. London & New York: Routledge.
- Zhao, Tingyang (2019): *Redefining a Philosophy for World Governance*. Singapore: Palgrave Pivot.
- Zhao, Tingyang (2020): *Alles unter dem Himmel – Vergangenheit und Zukunft der Weltordnung*. Berlin: Suhrkamp Verlag.

## Abstract in English

### **The framing of Coronavirus in Chinese domestic media – and what it reveals about China's visions of a new world order**

Domestic mainstream media in China (and also media exchanges with China) seem to be stuck in the frames of conflict and morality, supported by a focus on responsibility. Both China's "moral superiority" and the idea of China being "responsible" appear most often in the explicit context of US vs. China rivalry. This serves as a background for China's visions for the future. Here we find the combination of two traditions, that of ancient China and that of communist China: the concept of *tianxia* on the one hand, and a communist utopia on the other, complementing and supporting each other. While both of these imagined worlds are structurally open, they do have a political-intellectual-administrative centre, and China sees itself in this role in the new world order. This paper looks into the frames constructed by the official Chinese news media about China's role in the context of a global challenge. Most case studies explore reactions by Chinese mainstream media to instances of Western (mostly US) communication (including the coverage of political statements), and analyse how Chinese authors interpret these for domestic audiences. It works with Chinese texts, a selection of comprehensive articles from online newspapers with the biggest reach and within a time span of ten weeks (February to mid-April 2020). An analysis of the framing of Coronavirus and China as its country of origin offers an insight into the perceptions of China's role in the new world order. Its main focus is on how perceptions of global space and power relations changed during the initial phase of the Coronavirus pandemic.

**Keywords:** Chinese media, Coronavirus-pandemic, framing, geopolitics

**Révész Ágota** sinológiát, majd színházrendezést tanult, dolgozott a kínai-magyar kulturális kapcsolatok területén, tanított kínai nyelvet és kultúrát. 2010 és 2015 között Kínában volt diplomata, 2015 óta először a berlini Freie Universität, majd a Technische Universität oktatója és kutatója. Jelenlegi kutatási területe: a kortárs kínai politikai és kulturális folyamatok, a kínai média és az EU-Kína kapcsolatok.